

ФОРМАЛЕВ В.В.

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ПІДЛІТКІВ

Немає соціального або психологічного аспекту поведінки дітей, що не залежав би від сімейних умов у сьогоденні. Сильно впливає на долю дітей склад сім'ї і характер взаємин між її членами. І тому досить важливим є емоційний тон сімейних взаємин і переважний у сім'ї тип контролю та дисципліни.

Емоційний тон сімейного виховання існує не сам по собі, а у зв'язку з певним типом контролю та дисципліни, спрямованих на формування відповідних рис характеру. Різні способи батьківського контролю також можна представити у вигляді шкали, на одному полюсі якої висока активність, самостійність і ініціатива дитини, а на іншому – пасивність, залежність, сліпа слухняність. Найкращі взаємини дітей з батьками складаються звичайно тоді, коли батьки дотримуються демократичного стилю виховання.

Щоб зрозуміти взаємини між дитиною і батьками, необхідно знати, як міняються з віком функції цих відносин. В очах дитини батьки виступають як: а) джерело емоційного тепла і підтримки, без яких дитина відчуває себе незахищеною і безпомічною; б) влада, директивна інстанція, розпорядник благ, покарань і заохочень; в) приклад для наслідування, втілення мудрості і кращих людських якостей; г) старший друг і порадник, якому можна довірити все.

Якщо батьки неправильно виховують дитину, це призводить до порушення процесу розвитку особистості, згадані особливості формування самосвідомості супроводжуються негативними емоційними переживаннями.

Тривалі неприємні емоційні стани викликають нервові й психічні розлади й захворювання. Тому переоцінити значення вивчення емоційної сфери важкого підлітка й виховного впливу на нього просто не можна. Більше того, провести корекцію поведінки підлітка неможливо без виховання в нього культури почуттів. Якщо старші намагаються жорстко регламентувати поведінку підлітка, продовжуючи вимагати колишнього послуху, якщо стиль звертання вихователя авторитарний, то конфлікти будуть неминучими.

Поки дитина повністю залежить від когось і перебуває під невсипущим контролем й опікою батьків, учителів, вона не може вирішити завдання. Підліткові важлива допомога дорослих у пошуку його самостійності і незалежності, інакше йому доведеться завойовувати їх самому, і тоді конфлікти неминучі.

Спроби дорослого взяти під контроль поведінку підлітка, нав'язати йому свої погляди, смаки, інтереси, дрібна опіка, звичайно викликають явно висловлений опір. На знак протесту проти диктату батьків син або донька можуть все робити, "навпаки": пропускати уроки, палити, товаришувати з тим, з ким забороняють батьки. В більш гострих ситуаціях підлітки тікають з дому, починають вживати спиртні напої, наркотики, токсичні речовини.

Зауважимо, що конфлікт між підлітком і дорослим триватиме доти, доки старший не змінить своєї поведінки та ставлення до молодшого. Спроба зламати опір підлітка, підкорити його авторитарному впливові може мати тільки негативні наслідки. В поводженні з підлітками неприпустимі нешанобливий тон, безапеляційні розпорядження, принизливі зауваження, в'їдливі глузування. Суть педагогічного підходу до підлітка, особливо "важкого", полягає в тому, щоб приймати його за рівноправного, зважати на його думку, поважати його.

Тільки любляче й мудре ставлення батьків і педагогів до підлітка, уміле керування його поведінкою, яке узгоджує надання свободи і забезпечення співробітництва, повагу до думки зростаючої людини, дозволять пом'якшити цей кризовий період і навіть знеболити його. Якщо батьки і вихователі не можуть або не хочуть перейти на новий рівень стосунків з підлітком і наполягають на дотриманні ним норм дитячої "моралі слухняності", то прояви явної або прихованої протидії неминучі. Діти бажать бачити в батьках друзів і порадників. При всьому потязі до самостійності, вони гостро відчують потребу в життєвому досвіді та допомозі старших. Багато хвилюючих проблем вони взагалі не можуть обговорювати з однолітками - заважає самолюбство. Сім'я залишається місцем спокою і упевненості, але взаємини дітей з батьками часто обтяжені конфліктами і їх взаєморозуміння залишає бажати кращого. Причина корениться насамперед у психології дорослих, батьків, що не бажать визнати зміну внутрішнього світу дитини.

Треба навчитись так пред'являти свої вимоги, щоб підліток був упевнений, що це він сам себе примусив переборювати труднощі та надавати підлітку більше самостійності. Довіра до нього, визнання його

дорослості - ось принципи правильного педагогічного впливу, відповідного даному віку.

Сім'я була і залишається провідним соціальним інститутом у формуванні і розвитку соціально-значимих цінностей і установок особистості дитини, його соціалізації. Саме в сім'ї здійснюється первинна соціалізація індивіда, закладаються основи формування особистості. У сім'ї діти здобувають перші навички взаємодії, освоюють соціальні ролі, осмислюють перші норми і цінності.